

„Nju mi čuvaj kao oči u glavi“ zapovijed koja je postala naslov priče

Ivana Haberle: novinarski portret žene koja je rat pretvorila u misiju sjećanja

Priča o Domovinskom ratu nezamisliva je bez žena koje su, kao majke, kćeri, sestre i ratnice, podnijele teret neizvjesnosti, straha i odgovornosti, ali i preuzele uloge bez kojih obrana i opstanak zajednice ne bi bili mogući. U hrvatskoj javnosti njihov je doprinos nerijetko ostajao u sjeni, iako su ulazile u izviđačke i logističke sastave, vojnu policiju, topništvo i inženjeriju, radile u sanitetu, mornarici i zrakoplovstvu, skrbile o prognaničkim kolonama i držale na okupu obitelji. Upravo se na tom raskrižju tišine i dužnosti nalazi Ivana Haberle iz Zadra – medicinska tehničarka koja je svoje mladenaštvo zamijenila uniformom, sanitetskom torbom i puškom, a poratne godine posvetila kulturi sjećanja i istini o ulozi žena.

Odrasla između školskih klupa u Zadru i vikenda u Buliću, selu 52 kilometra udaljenom od grada, Ivana je kraj 1990. dočekala u ozračju napetosti: „balvan-revolucija“, formiranje paravojnih struktura, prisutnost naoružanih skupina u vlakovima kroz Benkovac. Put je odjednom postao neizvjestan, a svaka večer donosila je svjetleće rakete i pucnjeve iz daljine – demonstraciju sile koja je najavljivala rat. U takvom okruženju, među prvim prizorima koji su je označili, bio je susret s mladim pripadnikom ZNG-a sa šibenskog područja; razmijenili su ono najvrjednije što su imali pri ruci – on njoj sanitetsku torbicu, ona njemu maramu „da ga čuva“. Ideja da i sama „mora biti netko“ počela je rasti.

Proljeće i ljeto 1991. zategnuli su obruč oko zadarskog zaleđa. Pucnjava se približavala, granate su počele padati, a mještani su se sklanjali u podrume. Dana 17. srpnja 1991., na inicijativu fra Mirka Klarića, žene, djeca i starci iz Bulića evakuirani su u Pirovac. Istoga dana poginuli su fra Mile Mamić i Josip Žulj, prvi hrvatski redarstvenik iz Oklaja. Uloge prognanice Ivana se nije mogla prihvatiti. Bez mnogo promišljanja odlazi u hotel Donat u Zadru, među dragovoljce, i ostavlja poruku: „Molim vas, zovite me što prije!“

Raspoređena je 14. rujna 1991. godine u Sukošanu, u PTT odmaralištu, dočekuje je prostor pun odora, lica u kojima se miješaju ponos i strah, i odgovornost koja nadilazi snagu njezinih 48 kilograma. Ne treba joj puška da bi bila korisna: znanje iz saniteta postaje oružje koje može odlučivati između života i smrti. Raspoređuju je kao sanitetsku djelatnicu – najmlađeg vojnika u postrojbi. Uniforma je prevelika, čizme su teške i grizu pete do krvi, kaciga ponderira svaki korak; ali upornost i smisao misije brišu ograničenja.

Zapovjednik Đurković isprva je gleda s dozom skepse – sitna figura u prevelikoj odori. Vrlo brzo rađa se uzajamno povjerenje: kad bi Ivana odlazila kao sanitetsko osiguranje inženjeriji prof. Mladenovskog, zapovjednik bi rekao: „Nju mi čuvaj kao oči u glavi.“ U prvim tjednima uloge saniteta rade bez predaha: razdioba i čuvanje sanitetskog materijala, prihvati liječnika i medicinskih sestara koji iz Opće bolnice Zadar dolaze na teren, triježenje ranjenika. Već četvrtog dana u uniformi susreće se s prizorom koji se ne zaboravlja – tenk je pogodio autobus iznad groblja sv. Martine u Sukošanu. Među poginulima stariji čovjek, Milorad Torbarina; „miris krvi“ i neljudska blizina smrti urezuju se kao trajna točka sjećanja. To je lice rata koje sanitet vidi iz najveće blizine – bez retuširanja.

Nakon bojišta slijedi poratna tišina ispunjena poslom i obiteljskim životom. Ivana nastavlja raditi kao medicinska sestra, odgaja troje djece, a sjećanja potiskuje u dubinu. Godine 2006. prisustvuje predstavljanju knjige, sluša majku poginulog dragovoljca koja osam mjeseci nije mogla do tijela svoga sina jer je tijelo ostalo na crti razgraničenja, i shvaća: preživjeli su dužni svjedočiti u ime onih koji su utihnuli. Na tom uvjerenju nastaje platforma njezina javnog i udrugeškog angažmana.

Škabrnja – Danka, Vesna i Ivana

U Škabrnji su mi se pridružile Danka i Vesna. Bile smo ispomoć u sanitetu, ali zapravo i u svemu što je trebalo. Danka je bila domaća i u njezinoj smo kući ubrzo uredile naš mali punkt. Selo je već bilo poluprazno – ljudi evakuirani, kuće zaključane, dvorišta pusta. Moj posao svodio se na sitne, ali dragocjene stvari: injekcija inzulina staroj baki koja me zvala svojim anđelom i koja mi je jednom drhtavom rukom utisnula krunicu – krunicu koju i danas nosim. Previjanje ruke čovjeku koji se srpom porezao dok je brao kukuruz. Tada sam još vjerovala da rat nije strašan, da je možda upravo to njegova stvarnost – nekoliko rana, malo lijeka, topla riječ.

U Ambaru su ljudi pripremali večere za nas u uniformama. Janjci, kokoši, vino – ništa nisu štedjeli. Navečer bismo sjedili siti, bdjeli uz šterike, dijelili cigarete i priče. Činilo se da nas ima mnogo, da dišemo kao jedno. Ali nismo se smjeli zadržavati na balkonu Dankine kuće – rekli su nam da nas s one strane, iz Biljana, drže na nišanu snajpera. Iza svake sjene mogao je stajati metak.

Obilazile smo ljude na prvoj crti. Naši suborci, zakrvavljenih očiju, izmučeni, ali i dalje uspravni, tražili su sve – tabletu za glavobolju, lijek za iskašljavanje, flaster... a najviše osmijeh i toplu riječ. Jednom su nas vodili da pokažu minska polja. I taman kad sam zakoračila, netko je povikao: *Stoj!* Moja noga doticala je jedva vidljivu žicu potezne mine. Još jednom sam u sebi tiho šapnula: *Bože, hvala Ti što me čuvaš.*

Pucnjava je bila stalna pratnja – danju i noću, bliže i dalje. Ljudi su se ipak vraćali u Škabrnju, s uvjerenjem da će biti obranjeni. A onda, dva dana prije tragedije, stigla je zapovijed: sanitet se mora povući u Sukošan. Poslušali smo. Kapetanović i dečki koji su nas čuvali ubacili su nas u kombi, a mi smo im prije odlaska vratile bombe s kojima su nas učili kako – ako zatreba – ne pasti žive u neprijateljske ruke. Mlade, u uniformi, žene. To je bila naša mračna sigurnost.

Pad Škabrnje ostao mi je u magli. Pokolj, masakr, zarobljavanja... sve je to u meni, u mom srcu, ali ne smijem ga dirnuti. Kao da bih time oskrvnula svetinju. Ono što sam mogla dotaknuti bio je gubitak malih stvari. Saznala sam da je Dankina kuća srušena sa zemljom. Na radio-Kninu slavodobitno su objavili: *"...gde su ustaše imale sanitetski štab i mnogo sanitetskog materijala zaplenjeno..."* A pod tim ruševinama nestala je i moja jedina pidžama – veza s Bulićem, s mirisom moga doma, s mojim mladenstvom. Možda zvuči bešćutno žaliti za krpicom u moru tolikih gubitaka, ali ona je bila moja, moj mali svijet. I kad sam je izgubila, znala sam da je nestalo i nešto od mene same. Nepovratno – kao i mnogi dragi ljudi koji su otišli.

Udruga „Žene u Domovinskom ratu – Zadar“: cjelovita kronika projekata i ciljeva

Udruga Žene u Domovinskom ratu-Zadar je osnovana 2006.godine s ciljem da sačuva sve što se sačuvati da, ne samo o ulozi žena u Domovinskom ratu, već i sve ono što kultura sjećanja nosi u sebi. Predsjednica Udruge je naravno naša Ivana Haberle.

Projekti koje bi izdvojila:

- Izdavanje knjiga svjedočanstava iz Domovinskog rata **KORACIMA NADE U ISTINU – žene Zadarskog zaleđa**
- Izdavanje knjiga svjedočanstava iz Domovinskog rata **KORACIMA NADE U ISTINU – žene otoka i priobalja**
- **KRHOTINE DJETINJSTVA** – svjedočanstva djece iz Domovinskog rata
- **SAN PROGNANIKA** – zbirka ratne poezije
- **BURA U DUŠI** – zbirka ratne i zavičajne poezije
- **Tri amaterska filma** u suradnji s udrugom **VRSI FILM**
- **Začetnici Molitvene hodnje KORACIMA NADE U ISTINU** od 2009. za poginule i ubijene u župi sv. Mihovil (Bulić, Vukšić i Lišane Ostrovičke)
- **Začetnici Molitvene hodnje KORACIMA NADE U ISTINU** od 2009. za sve poginule branitelje i civile u **VRO Maslenica** (linijom obrane)

- Organiziranje **izložbi za Majčin dan**, zahvala svim majkama u Domovinskom ratu
- **Tribina zahvale OB Zadar** koja je zbrinula sve ranjenike, iako mjesecima nije bilo ni struje ni vode
- **Performansi u Zadru, Zagrebu i Rijeci**, kojima je izraženo neslaganje s politikama prema hrvatskim braniteljima i hrvatskoj kulturi
- **Satovi terenske povijesti** – svjedočenja djeci o ulozi žena u Domovinskom ratu
- **Performans u Srbu**, na kojem je skupina žena iz Udruge prekinula izlaganje Stipe Mesića pjesmom „Lijepa li si“ i vijorenjem hrvatskih zastava
- **Odlazak u Borovo Selo** na grob **Martine Štefančić**, uz pratnju policije i preživjelih članova obitelji – četverogodišnju Martinu i njezinu baku ubili su lokalni četnici i Srbi iz Borova Sela
- Sudjelovanje u **Koloni sjećanja u Vukovaru ili Škabrnji**
- Sudjelovanje u koloni sjećanja ubijenih i nestalih u Vukovaru **„VI STE NAŠ PONOS – MI SMO VAŠA SNAGA“**
- **Domaćinstvo 6. Susreta braniteljica Domovinskog rata RH u Zadru 2024. godine** i redovito sudjelovanje na svim Susretima
- Kontinuirano **sudjelovanje na komemoracijama i obilježavanjima** stradanja u Domovinskom ratu

Vojni raspored i lice saniteta

U postrojbi se sanitet po ustaljenom rasporedu izmjenjivao u smjenama, ali Ivana Haberle nije odlazila sa crte – bila je stalno na ratištu, bez prekida. Njezine zadaće bile su izvlačenje ranjenih hrvatskih branitelja s prve crte bojišnice i pružanje prve pomoći odmah na terenu, često pod vatrom i u uvjetima u kojima sekunde odlučuju. Stabilizacija, zaustavljanje krvarenja i priprema za evakuaciju bili su dio svake intervencije; na žalost, bilo je i onih koje se nije moglo spasiti. Uz redovite dužnosti događale su se i akcije u kojima se – osim sa sanitetskim materijalom – moralo krenuti i s puškom prema ranjenim suborcima, pa čak i kroz minska polja kada je situacija to zahtijevala. Na toj je liniji sanitet uvijek hodao između pribranosti i užasa: statistike bilježe brojeve, ali sanitet pamti lica, imena i trenutke u kojima hrabrost i disciplina nadjačaju strah. Zato svjedočanstva sanitetskog osoblja, a osobito onih koji su, poput Ivane, mjesec proveli bez smjene, nose posebnu vrijednost za razumijevanje iskustva Domovinskog rata.

Kadar koji je čekao desetljeća — i rečenica koja odzvanja: „Oženio bih vas.“

Jedne večeri Ivana je na telefonu ugledala dva propuštena poziva s nepoznatog broja. Kada se javila, s druge strane linije predstavio se Rajko Jurić-Paić iz Rupa kraj Drniša, pukovnik HV-a u mirovini: “Jeste li vi Ivana Rašić iz Bulića? Imam vašu snimku iz progonstva, iz Pirovca; naši su tada bili zajedno s prognanicima iz Bulića, Vukšića i Lišana, ljeto 1991. Imate li je?” Ivana je odgovorila da nema. “Još mi je draže,” rekao je, “ja je čuvam 34 godine. Pred ženom i djecom

se kunem — da sam vas tada potražio, oženio bih vas!” Ivanu je iznenadila neposrednost i plemenitost tog glasa; nasmijala se kroz suze i obećala da će ga za mjesec dana posjetiti u Šibeniku te zagrliti njega i njegovu obitelj. Snimka je ubrzo stigla. “Suza suzu hvata,” reći će, dodajući uz osmijeh da bi, da ju je vidio Mišo Kovač, “zapjevao: *Ostala si uvijek ista.*”

VIDEO

Poruka koja se nasljeđuje

Na kraju mnogih nastupa Ivana se vraća riječima svoje kćeri Marte: „Mama, nemoj se bojati za Hrvatsku! Mi smo se rodili u Hrvatskoj, samo za nju znamo i navijamo za Hrvatsku! Vi koji ste rođeni u Jugi, opravdano strepite jer ste opareni i imate loša iskustva. A mi Hrvatsku samo volimo i živimo!” U jednoj rečenici stane generacijski prijenos: od onih koji su rat proživjeli i nosili njegove traume, do onih koji odrastaju u miru, ali razumiju cijenu tog mira.

U tom luku – od učenice s torbom, preko sanitetske djelatnice, do predsjednice udruge koja zapisuje i čuva sjećanja – krije se slika šire uloge žena u Domovinskom ratu. Nevidljive na naslovnica, a presudne na terenu, one su, poput Ivane Haberle, pretvorile osobno iskustvo u javno dobro: sustavnu brigu da se sačuva sve što se sačuvati da – i da ono što je preživjelo ne bude prešućeno.

Zašto je Ivana – „Hrvatska Amazonka“

Ivana je „Hrvatska Amazonka“ jer je ostajala kad su drugi išli na smjenu – stalno na crti. Sa sanitetskom torbicom i, kad je trebalo, s puškom izvlačila je ranjene, davala prvu pomoć pod granatama i prolazila čak i kroz minska polja. Nije brojala sate ni rane, nego živote spašene u sekundi. Nakon rata nije utihnula: pokrenula je i vodi Udrugu „Žene u Domovinskom ratu – Zadar“, zapisuje svjedočanstva, objavljuje knjige i filmove, vodi hodnje i uči mlade. Brani dostojanstvo branitelja, civila i žena čija se uloga često prešućuje. Ukratko: štiti u ratu, glas u miru — zato je Ivana Hrvatska Amazonka i hvala joj na odvojenom vremenu za Vas.

AUTOR ČLANKA: DRAŽEN ŠEMOVČAN

VRIJEME OBJAVE: 11.09.2025. 16:11:00 sati

LINK: <https://portal.braniteljski-forum.com/blog/vijesti/nju-mi-cuvaj-kao-oci-u-glavi-zapovijed-koja-je-postala-naslov-price>

ZNAKOVA (BEZ RAZMAKA): 10 324

KARTICA: 6